

Legal Horizons

Journal homepage: <https://legalhorizons.com.ua/en>
Legal Horizons, 14(2), 56-62

UDC 336.76

DOI: 10.21272/legalhorizons.2021.i14.p56

Consumer Protection in Financial Service Agreements: Legal Restrictions

Zhanna V. Zavalna^{1*}, Mykola V. Starynskyi²

¹V.N. Karazin Kharkiv National University
61022, 3 Svobody Sq., Kharkiv, Ukraine

²Sumy State University
40007, 2 Rymyskyi-Korsakov Str., Sumy, Ukraine

Article's History:

Submitted: 15.03.2021
Revised: 20.04.2021
Accepted: 10.05.2021

Abstract

This study considered the legal restrictions concerning financial services as positive attitudes and guarantees for consumers of financial services. Based on the theoretical classification of types of legal restrictions, the authors of this study classified new restrictions which introduced into the financial legislation of Ukraine over the last two years. Examples from the current legislation governing the provision of financial services illustrated trends in legislative changes aimed at protecting consumer rights. An analysis of the regulations revealed that, for the most part, legal restrictions are in the form of prohibitions and obligations. At the same time, prohibitions may relate not only to the content of the rights and obligations of the parties, but also to the technical design of the text of the agreement. The latter is equated to improperly submitted information on the terms and conditions of the agreement for the provision of financial services, and may entail the invalidation of both the entire agreement and its individual clauses. The authors established that the division of legal restrictions into internal and international is becoming increasingly "blurred", as legal restrictions established in international acts and acts of "soft law" are subsequently introduced into national legislation, thereby blurring the lines between areas of application. The classification that is generally accepted in the theory of law was supplemented by a new type of restrictions, which is distinguished by the authors of this study according to the order of implementation of the legal restriction. This distinction is explained by the need to streamline numerous disparate procedures aimed at implementing certain legal restrictions in the financial sector. The authors found that the restrictions can be implemented independently by the parties, with the participation of administrative bodies, and in court. Accordingly, the restrictions were divided into those implemented in self-defence, administratively, in court

Keywords: restrictions and obligations, financial legislation, types of restrictions, financial services, agreement

Suggested Citation:

Zavalna, Zh.V., & Starynskyi, M.V. (2021). Consumer protection in financial service agreements: Legal restrictions. *Legal Horizons*, 14(2), 56-62.

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

*Corresponding author

Захист прав споживачів у договорах про надання фінансових послуг: правові обмеження

Жанна Вікторівна Завальна¹, Микола Володимирович Старинський²

¹Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
61022, майдан Свободи, 4, м. Харків, Україна

²Сумський державний університет
40007, вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, Україна

Анотація

У статті розглядаються правові обмеження у сфері фінансових послуг як позитивні установки та гарантії для споживачів фінансових послуг. На основі теоретичної класифікації видів правових обмежень здійснюється класифікація нових обмежень, які були введені у фінансове законодавство України за останні два роки. На прикладах із чинного законодавства, що регулює надання фінансових послуг, були показані тенденції в законодавчих змінах, направлені на захист прав споживачів. Під час аналізу нормативних актів було виявлено, що, здебільшого, правові обмеження представлені у вигляді заборон та обов'язків. Водночас, заборони можуть стосуватись не тільки самого змісту прав та обов'язків сторін, але й технічного оформлення тексту договору. Останнє прирівнюється до неналежно поданої інформації про умови договору щодо надання фінансових послуг і може тягнути за собою визнання як всього договору, так і окремих його пунктів недійсним. Встановлено, що поділ правових обмежень на внутрішньодержавні та міжнародні стає все більш «розмитим», оскільки правові обмеження, встановлені в міжнародних актах та актах «м'якого права», згодом вводяться в нормативні акти національного законодавства, у такий спосіб стираючи межі між сферами застосування. Загальноприйнята в теорії права класифікація була доповнена новим видом обмежень, який виокремлюється авторами за критерієм порядку реалізації правового обмеження. Таке виокремлення зумовлене необхідністю упорядкування великої кількості різномірних порядків і процедур, які направлені на реалізацію тих чи інших правових обмежень у фінансовій сфері. Виявлено, що обмеження можуть реалізовуватись самостійно суб'єктами відносин, з участю адміністративних органів і шляхом звернення до суду. Відповідно до цього обмеження були поділені на такі, що реалізуються у порядку: самозахисту, в адміністративному порядку, в судовому порядку

Ключові слова: заборони та обов'язки, фінансове законодавство, види обмежень, фінансові послуги, договір

Постановка проблеми

Захист прав споживачів на ринку фінансових послуг в Україні на сьогодні не є ефективним і надійним. Це обумовлено відсутністю дієвих механізмів охорони та захисту прав споживачів. Прийняття законодавчих і підзаконних актів, направлених на підвищення рівня захищеності, вимагає їхнього осмислення для правильного та ефективного застосування на практиці. У зв'язку із інтеграцією України в європейський простір, Національний банк України приймає нормативні акти, які посилюють захист прав споживачів фінансових послуг. Зміна законодавства обумовлюється частими зверненнями громадян до Центрального банку із скаргами на дії комерційних банків. Так, формуючи умови договорів, банки замовчують інформацію щодо можливості розірвання чи зміни договору, про можливість відстрочки платежу, про можливість відмови від послуги, наслідки невиконання умов договору. Крім того, банки на власний розсуд включають умови, які заздалегідь є несправедливими для споживачів фінансових послуг.

Внесення змін до правового регулювання договорів про надання фінансових послуг за останні два роки здійснюється у вигляді обмежень для діяльності суб'єктів, які надають фінансові послуги. Застосування такого способу регулювання відносин вимагає наукового осмислення та оцінки результатів таких змін нормативних актів як для фінансової системи держави, так і для «слабких» сторін у договорах – споживачів фінансових послуг. У цій статті пропонуємо розглянути класифікацію правових обмежень у фінансовій сфері і відстежити загальну тенденцію у встановленні обмежень в українському законодавстві, які направлені на захист прав споживачів фінансових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика захисту прав споживачів є актуальною і для іноземних, і для українських науковців. Так, зарубіжні автори аналізують поведінку споживачів фінансових послуг у процесі досудового та судового

захисту своїх прав [1], а також показують результати короткострокової та довгострокової перспективи наявності різних засобів правового захисту споживачів фінансових послуг [2]. Українські ж науковці обговорюють зазначену проблематику з точки зору економічної та правової теорії для покращення положень чинного законодавства [3]. Так, Л.А. Дудинець та О.Є. Верней дають теоретичне обґрунтування необхідності формування інституту фінансового омбудсмена як елементу системи захисту прав споживачів фінансових послуг [4]. В.П. Янишен визначає правові засади захисту прав споживачів фінансових послуг і справедливо характеризує захист прав споживачів як один із основних напрямів, розвиток якого забезпечить належне функціонування ринків фінансових послуг [5].

Крім того, доцільно звернутися до наукових напрацювань таких авторів, як І. Аванесова [6], І.В. Борисов [7] та К.П. Проскура [8]. Так, І. Аванесова займалась дослідженням захисту прав споживачів фінансових послуг в контексті понять «об'єднана відповідальність» та «формалізація» [6]. Зі свого боку, І.В. Борисов зосереджував увагу на окремих інструментах захисту прав споживачів фінансових послуг, серед яких ліцензування, належний контроль відповідних органів тощо [7]. Цікавими для дослідження є напрацювання К.П. Проскури [8]. У своїх працях автор вивчав проблему захисту споживачів фінансових послуг на основі системного методу [8]. Водночас, варто додати, що розробка та введення в дію нормативних актів, що направлені на захист прав споживачів фінансових послуг в Україні на сьогодні перебуває в активній фазі. Постійне оновлення законодавства щодо захисту прав споживачів вимагає уваги науковців та практиків для адекватного сприйняття, вивчення та тлумачення цих норм.

Мета дослідження

Метою статті є виявлення та характеристика видів правових обмежень, які захищають права споживачів під час укладення договорів на надання фінансових послуг. Завданням цієї статті є аналіз норм українського законодавства та актів «м'якого права» ЄС, що стосуються захисту прав споживачів у процесі надання фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу

Теоретичним підґрунтям аналізу питання правових обмежень в сфері надання фінансових послуг стали наукові напрацювання зарубіжних та українських вчених правознавців. Щодо визначення поняття

та ознак правових обмежень варто звернутися до наукових поглядів А.В. Малька, який визначав правові обмеження як засіб правового стримування суб'єкта суспільних відносин від протизаконного діяння, що створює умови для задоволення загально-суспільного інтересу в охороні та захисті [9, с. 134]. Щодо класифікації та основних ознак правових обмежень доцільно спиратися на напрацювання А.В. Малька [10, с. 15] та А.М. Шульги [11, с. 227]. Водночас, варто додати, що на сьогодні, в юридичній науці сформувалася певна класифікація правових обмежень, які також можна застосувати і щодо обмежень, які встановлюються для договорів про надання фінансових послуг. Використовуючи цю класифікацію охарактеризуємо ті обмеження, що стосуються правового регулювання застосування договорів про надання фінансових послуг.

Насамперед, одним із критеріїв визначення видів обмежень був критерій галузевої належності нормативного акту, в якому передбачено обмеження (конституційно-правові, кримінально-правові, адміністративно-правові, цивільно-правові). Аналіз чинних нормативних актів показує дисонанс між галузевістю акта та природою тих правових обмежень, які встановлюються на захист прав споживача фінансових послуг. Яскравим прикладом є правові обмеження, що встановлені в Положенні про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг¹. Як видно навіть із назви документу, він загалом та його правові обмеження, зокрема стосуються змісту договору. У цьому випадку зміст договору про фінансові послуги регулюється Цивільним кодексом України² (галузь цивільного права), а зазначений нормативний акт прийнятий Правлінням Національного банку³ в межах його повноважень (галузь адміністративного права). Тому, таке розмежування правових обмежень відповідно до галузей законодавства для міжгалузевих інститутів є дещо спірним і неоднозначним.

Ще одним критерієм визначення видів обмежень є сфера застосування обмежень. Так, науковці-теоретики виділяють міжнародні обмеження та внутрішньодержавні. У зв'язку із тим, що Україна взяла напрям на євроінтеграцію, все більшого значення для формування правового регулювання всередині країни набувають нормативні акти «м'якого права». Директиви та Резолюції Європейського союзу доволі помітно впливають на формування законодавства в сфері захисту прав споживачів, зокрема, щодо надання фінансових послуг. Одним із основних актів Європейського Союзу, який захищає права споживачів в сфері фінансових послуг, є

¹Постанова Національного банку України № 7 «Про затвердження Положення про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг» від 22 січня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007500-21/ed20210122#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

²Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20030116#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

³Там же, 2021.

Директива ЄС 2008/48/ЄС¹, яка серед інших встановлює перелік гарантій при наданні послуг кредитування. Цей перелік знайшов своє закріплення в національному законодавстві, а саме в Законі України «Про споживче кредитування»², який серед інших закріплює право клієнта на інформацію, право на відмову від кредитного договору, процедури, що передують укладенню кредитного договору тощо. За рекомендацією ЄС, такі ж гарантії включені і до законодавств більшості європейських країн, що є учасниками європейської співдружності.

Яскравим прикладом «перетікання» міжнародних обмежень у внутрішньодержавні правові обмеження є положення Директиви 2005/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11.05.2005 про недобросовісні комерційні практики щодо споживачів на внутрішньому ринку та внесення змін до Директиви Ради 84/450/ЄЕС, Директив 97/7/ЄС, 98/27/ЄС та 2002/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради, а також до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 Європейського Парламенту та Ради³. У Директиві⁴ встановлюється обмеження щодо застосування несправедливих комерційних практик, а Держави-члени мають забезпечити у своєму законодавстві наявність належних та ефективних заходів припинення та запобігання несправедливих комерційних практик, із метою встановлення європейських стандартів захисту прав та інтересів споживачів. У 2019 році було внесено зміни в законодавство України, яке регулює сферу захисту прав споживачів. Цими змінами був встановлений додатковий перелік дій, щодо яких застосовуються обмеження на їхнє здійснення, оскільки вони можуть бути визнані такими, що мають ознаки нечесної підприємницької діяльності (ст. 19 Закону України «Про захист прав споживачів»⁵). Наведені приклади наявно показують «стирання» меж між міжнародними та внутрішніми правовими обмеженнями.

Наступним критерієм виокремлення видів правових обмежень є залежність від елементу структури норми права, яка передбачає конкретне обмеження (юридичний факт-обмеження, обмеження-обов'язок, обмеження-заборону, обмеження-припинення, обмеження-покарання). Проілюструємо кожен із названих видів правових обмежень прикладами із чинного фінансового законодавства України. Так, обмеження-факт встановлюється пп. 2 п. 9. Положення про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг⁶, де закріплюється повноваження Національного банку України та його уповноважених посадових осіб, щодо обов'язку здійснювати нагляд за додержанням комерційними банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг. Серед інших правових обмежень, встановлено обмеження щодо включення в договір про надання банківських та інших фінансових послуг, укладених між банком та споживачами фінансових послуг або складених/підписаних банком, умов, що обмежують та/або порушують права споживачів фінансових послуг.

Обмеження-обов'язок міститься в Директиві Ради 93/13/ЄЕС від 5.04.1993 щодо несправедливих умов споживчих договорів⁷ і відображає єдині критерії оцінки несправедливого характеру умов договору. Крім того, у цьому нормативному акті⁸ встановлюється обов'язок для суб'єктів надавачів фінансових послуг складати договори простою, зрозумілою мовою і бути зрозумілими для споживачів. Правові обмеження у вигляді обов'язку зазначені вище, були закріплені в нормах національного законодавства на законодавчому рівні в Цивільному кодексі України⁹, Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»¹⁰, але найбільшої своєї конкретизації набували на підзаконному рівні, а саме в п.7 Положення

¹Директива № 2008/48/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС про договори споживчого кредитування і відміну Директиви Ради ЄС 87/102/ЄЕС від 23 квітня 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b19/ed20080423#Text (дата звернення: 10.03.2021).

²Закон України № 1734-VIII «Про споживче кредитування» від 15 листопада 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19/ed20161115#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

³Директива № 2005/29/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС щодо несправедливих торгівельних практик бізнесу для споживача на внутрішньому ринку та внесення змін до Директиви Ради 84/450/ЄЕС, Директив 97/7/ЄС, 98/27/ЄС та 2002/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради, а також до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 Європейського Парламенту та Ради («Директива щодо несправедливих торгівельних практик») від 11 травня 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b43#Text (дата звернення: 10.03.2021).

⁴Там же, 2005.

⁵Закон України № 1023-XII «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/ed19910512#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

⁶Постанова Правління Національного банку України № 15 «Про затвердження Положення про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг» від 09 лютого 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015500-21#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

⁷Директива Ради Європейського Союзу № 93/13/ЄС про несправедливі умови у споживчому договорі від 05 квітня 1993 р. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45878 (дата звернення: 10.03.2021).

⁸Там же, 1993.

⁹Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20030116#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

¹⁰Закон України № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/ed20010712#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг¹. Зокрема, відповідно до названого пункту умови договорів мають викладатися: «1) з використанням шрифту: чорного кольору; гарнітури Arial, Verdana, Tahoma, Times New Roman або однієї з тих, що затверджені брендбуком банку (за виключенням декоративних і рукописних шрифтів); кегля не менше 11 друкарських пунктів; 2) з міжрядковим інтервалом не менше одинарного; 3) напівжирним накресленням цифрового значення: вартості та інших витрат за послугою; суми та/або розміру відшкодування, підвищених процентів, пені та штрафних санкцій, іншої відповідальності, які можуть бути застосовані до споживача».

Найбільшого поширення мають обмеження у формі заборони. Так, для дотримання курсу гармонізації із законодавством ЄС Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»² доповнено положеннями (ч. 5 ст. 12), відповідно до яких, на споживача фінансових послуг заборонено покладати оплату будь-яких платежів, штрафних санкцій, відшкодувань та стягувати названі платежі, суми відшкодування, штрафні санкції за: дострокове розірвання договору; реалізацію споживачем права на відмову від договору, предметом якого є надання йому фінансових послуг, а також дострокове виконання споживачем умов такого договору. На підзаконному рівні Національний банк України своїм Положенням³ встановив заборону щодо включення цілого переліку умов, які своїм змістом та наявністю утискають права споживачів. Наприклад це положення щодо: зобов'язання споживача повідомити банк про свій намір розірвати договір; односторонню зміну умов договору без фактичного надсилання повідомлення споживачу; право банку вимагати від споживача сплати послуг банку за договорами строк виконання яких не настав.

У законодавстві, що регулює надання фінансових послуг наявні, (не в такій кількості як попередній вид обмежень) обмеження-припинення прав чи/та здійснення певного виду діяльності, зокрема дії ліцензій суб'єктів, що надають фінансові послуги. Прикладом може бути обмеження для банків та банківських установ передбачене п. 7 ч. 1 ст. 73

Законом України «Про банки та банківську діяльність»⁴, відповідно до якого Національний банк як засіб впливу може застосувати зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій.

Обмеження-покарання як один із видів правових обмежень, як правило, зазначається в текстах нормативних актів різних рівнів у вигляді санкцій. Прикладом може бути Директива 2005/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2005 року⁵, відповідно до якої Держави-члени мають встановити пропорційні, ефективні та стримуючі санкції за порушення національного законодавства, якими впроваджується положення названої Директиви⁶ (ст. 13). Результатом впровадження вимог цієї Директиви⁷ стали зміни внесені в Закон України «Про банки та банківську діяльність»⁸. Зокрема п. 9 ч. 1 ст. 73 передбачені такі обмеження покарання як накладення штрафів.

Водночас, залежно від суб'єкта, на який розраховані правові обмеження, виділяються загальні та індивідуальні правові обмеження. З огляду на тематику дослідження, доцільно аналізувати положення нормативних актів на наявність правових обмежень щодо всіх суб'єктів, які надають фінансові послуги споживачам і можуть порушити їхні права та інтереси. Цікавим є те, що обмеження поширюються не на всіх суб'єктів правовідносин як таких, але на тих, які надають фінансові послуги і мають статус не тільки банківських, але й інших фінансових установ. До таких установ п.1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»⁹ відносять банки, ломбарди, кредитні спілки, лізингові компанії, страхові компанії, довірчі товариства, інвестиційні фонди і компанії установи накопичувального пенсійного забезпечення, та інші юридичні особи. Враховуючи, що зазначені в переліку юридичні особи мають мати спеціальний правовий статус та правосуб'єктність, ті правові обмеження, що встановлюються до них, не можна вважати ні загальними, ні індивідуальними, оскільки вони поширюються не на всіх юридичних осіб і не на індивідуально визначену особу, але стосуються окремої

¹Постанова Правління Національного банку України № 7 «Про затвердження Положення про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг» від 22 січня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007500-21#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

²Там же, 2001.

³Там же, 2021.

⁴Закон України № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» від 07 грудня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/ed20001207#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

⁵Директива № 2005/29/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС щодо несправедливих торгівельних практик бізнесу для споживача на внутрішньому ринку та внесення змін до Директиви Ради 84/450/ЄЕС, Директив 97/7/ЄС, 98/27/ЄС та 2002/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради, а також до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 Європейського Парламенту та Ради («Директива щодо несправедливих торгівельних практик») від 11 травня 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b43#Text (дата звернення: 10.03.2021).

⁶Там же, 2005.

⁷Там же, 2005.

⁸Там же, 2000.

⁹Закон України № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/ed20010712#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

групи юридичних осіб зі спільними ознаками. Тому пропонується говорити про правові обмеження окремої групи суб'єктів із можливістю виділення окремих індивідуальних обмежень щодо кожного із них, наприклад, для банків.

Залежно від обсягу, правові обмеження поділяються науковцями на повні і часткові. Всі правові обмеження наведені попередньо в цій статті є прикладом повних обмежень. Водночас, правові обмеження можуть бути «обмежені», тобто законодавцем встановлюються перелік об'єктів чи суб'єктів, на які такі обмеження не поширюються. Так, відповідно до ч. 4 ст. 18 Закону України «Про захист прав споживачів»¹ положення п. 13 ч. 3 названої статті не можуть бути застосовані до положень про індексацію ціни, які відповідають законодавству, у разі якщо умови та методи розрахунку ціни чітко і недвозначно визначено у договорі. Так само, зазначені в законі обмеження не застосовуються до договорів про купівлю/продаж іноземної валюти та дорожніх чеків, що номіновані в іноземній валюті. У цьому випадку законодавець встановив виключення із обмежень щодо певних фінансових послуг вказавши на види умов договору про надання фінансових послуг, а також щодо об'єктів фінансових послуг (валюта).

Із аналізу нормативних актів, що регулюють

сферу надання фінансових послуг можна констатувати, що не враховано ще одну класифікацію правових обмежень, а саме за критерієм порядку реалізації правового обмеження. За цим критерієм пропонуємо виокремити правові обмеження, що реалізуються самостійно суб'єктами відносин (включенням умов в договір, надання повної інформації), в адміністративному порядку (накладення штрафів; призупинення діяльності; заборона надавати бланкові кредити), в судовому порядку (звернення до суду в інтересах споживача).

Висновки

Враховуючи вищевикладене, класифікацію видів правових обмежень, що існує на сьогодні, пропонується доповнити ще одним критерієм, а саме за порядком реалізації правових обмежень. Виявлено, що правові обмеження в сфері надання фінансових послуг, в більшості своїй, направлені на захист прав та інтересів споживачів. Як показав аналіз нормативних актів банківської та фінансової сфери України, правові обмеження, здебільшого, встановлюються в формі заборон та обов'язків. Ці висновки є проміжними і вимагають проведення подальших досліджень на предмет особливостей захисту прав споживачів в сфері фінансових послуг.

Список використаних джерел

- [1] Cheng I.-H., Severino F., Townsend R.R. How do consumers fare when dealing with debt collectors? Evidence from out-of-court settlements. *The Review of Financial Studies*. 2021. Vol. 34, No. 4. P. 1617–1660. doi: 10.1093/rfs/hhaa085.
- [2] Gathergood J., Guttman-Kenney B., Hunt S. How do payday loans affect borrowers? Evidence from the U.K. Market. *The Review of Financial Studies*. 2019. Vol. 32, No. 2. P. 496–523. doi: 10.1093/rfs/hhy090.
- [3] Бірюк С.О. Інформаційна компонента захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні: стратегічні перспективи. *Інтелект XXI*. 2020. № 1. С. 104–107.
- [4] Дудинець Л.А., Верней О.Є. Захист прав споживачів на ринку фінансових послуг. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 688–692.
- [5] Янишен В.П. Правові засади захисту прав споживачів фінансових послуг. *Теорія і практика правознавства*. 2019. Т. 2, № 16. С. 1–13. doi: 10.21564/2225-6555.2019.16.186027.
- [6] Аванесова І. Постулати захисту прав споживачів фінансових послуг. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 1(81). С. 56–65.
- [7] Борисов І.В. Захист прав споживачів фінансових послуг. *Право та інновації*. 2015. № 2(10). С. 66–72.
- [8] Проскура К.П. Окремі аспекти проблеми захисту прав споживачів фінансових послуг. *ScienceRise*. 2015. № 3/3(8). С. 88–94.
- [9] Малько А.В. Теория государства и права в вопросах и ответах: учеб.-метод. пособ. Москва: Юристъ, 2007. 297 с.
- [10] Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве: теоретико-информационный аспект: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Саратов, 1995. 40 с.
- [11] Шульга А.М. Основы теории государства и права: кратк. учеб. пособ. Харьков: Прометей-Прес, 2006. 208 с.

¹Закон України № 1023-XII «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/ed19910512#Text> (дата звернення: 10.03.2021).

References

- [1] Cheng, I.-H., Severino, F., & Townsend, R.R. (2021). How do consumers fare when dealing with debt collectors? Evidence from out-of-court settlements. *The Review of Financial Studies*, 34(4), 1617-1660. doi: 10.1093/rfs/hhaa085.
- [2] Gathergood, J., Guttman-Kenney, B., & Hunt, S. (2019). How do payday loans affect borrowers? Evidence from the U.K. Market. *The Review of Financial Studies*, 32(2), 496-523. doi: 10.1093/rfs/hhy090
- [3] Biriuk, S.O. (2020). Information component of rights protection of financial services consumers in Ukraine: Strategic prospects. *Intellect XXI*, 1, 104-107.
- [4] Dudynets, L.A., & Vernei, O.Ie. (2017). Consumer protection in the area of financial services. *Global and National Economic Problems*, 16, 688-692.
- [5] Yanyshen, V.P. (2019). Legal principles protection of consumer rights of financial services. *Theory and Practice of Jurisprudence*, 2(16), 1-13. doi: 10.21564/2225-6555.2019.16.186027.
- [6] Avanesova, I. (2012). Postulates of rights protection of financial services consumers. *Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 1(81), 56-65.
- [7] Borisov, I.V. (2015). Protection of consumers of financial services. *Law and Innovations*, 2(10), 66-72.
- [8] Proskura, K.P. (2015). Some aspects of the problem of consumer protection of financial services. *ScienceRise*, 3(3(8)), 88-94.
- [9] Malko, A.V. (2007). *Theory of the state and law in questions and answers*. Moscow: Yuryst.
- [10] Malko, A.V. (1995). *Incentives and restrictions in law: theoretical and informational aspect* (Doctoral thesis, Saratov State Law Academy, Saratov, Russian Federation).
- [11] Shulha, A.M. (2006). *Foundations of the theory of state and law*. Kharkiv: Prometei-Pres.